

Masarykova univerzita v Brně

Filozofická fakulta

Katedra informačních studií a knihovnictví

---

**M U N I** Katedra  
**A R T S** informačních studií  
a knihovnictví

## REFLEKTIVNÍ VÝZVA – KNIHOVNA

*Esej k předmětu ISKM03 Literatura, knihovní procesy a trh*

Autor: Kryštof Henzl

UČO: 568025

Typ studia: kombinované

Ročník: 1.

Počet znaků: 10 850

Brno

30. 11. 2024

## Úvod

V této eseji budu zkoumat Městskou knihovnu v Praze a hlouběji se podívám na ústřední pobočku na Mariánském náměstí. Tato knihovna je veřejnou univerzální institucí, kterou může využívat každý. Jejím posláním je získávat, zpracovávat, uchovávat a poskytovat informace, literaturu a další kulturní hodnoty. S fondem přes 2 000 000 dokumentů nabízí široký výběr pro všechny zájemce. Kromě hlavní budovy na Mariánském náměstí provozuje Městská knihovna v Praze také rozsáhlou síť poboček, čímž zajišťuje dostupnost svých služeb pro obyvatele různých částí města.

## **Co by podle vás knihovna mohla udělat pro zvýšení návštěvnosti (pro určitou cílovou skupinu)?**

Vybral jsem si k této otázce věkovou skupinu 18–30 let. Mnoho z těchto lidí již dnes využívá knihovny jako místa pro práci nebo studium, avšak stávající prostředí nenabízí dostatečný komfort a soukromí. Řešením by mohl být moderní coworkingový prostor zahrnující stoly s připojitelnými monitory, ke kterým by si návštěvníci mohli připojit vlastní notebook a také oddělovací přepážky pro jasné vymezení pracovních míst a zajištění většího soukromí.

Dalším krokem by mohlo být zřízení malého nahrávacího centra vybaveného základní technikou, jako jsou mikrofony, sluchátka nebo jednoduchý mixážní pult, které by usnadnilo tvorbu hudby nebo podcastů, které jsou mezi mladými stále populárnější. Tento prostor by případně mohl být doplněn o jednoduchý fotografický koutek. Inspirací pro tyto kroky může být centrální knihovna Oodi v Helsinkách, která (nejen) podobnými službami úspěšně přitahuje mladé tvůrce. Během prvního roku svého provozu přivítala Oodi 3,1 milionu návštěvníků, což výrazně překonalo původní očekávání. Tento úspěch zároveň podpořil oblibu dalších knihoven v Helsinkách (Design Helsinki, 2021)

## **Měla by podle vašeho názoru knihovna ve svém řádu omezovat přístup některých skupin lidí (např. malých dětí) k počítačům a internetu?**

Knihovna by obecně neměla omezovat přístup k počítačům a internetu, protože rovný přístup k informacím patří mezi základní principy knihovnictví a je zakotven v Listině základních práv a svobod i v knihovním zákoně. Knihovni řád Městské knihovny v Praze jasně uvádí, že mezi poskytované služby patří přístup k internetu a dalším elektronickým zdrojům, což posiluje její roli jako inkluzivní instituce pro vzdělávání a informační gramotnost (Městská

knihovna v Praze, 2022, s. 3). Tato zásada je zvláště důležitá pro děti a sociálně znevýhodněné skupiny, které nemusí mít přístup k technologiím doma.

Na druhou stranu regulace přístupu je v určitých případech žádoucí, zejména s ohledem na ochranu zranitelných skupin. Technické filtry mohou blokovat přístup k nevhodnému obsahu, jako je pornografie nebo násilí a zavedení časových limitů zajistí rovnoměrné využívání počítačů všemi uživateli. Knihovní řád zároveň zdůrazňuje, že uživatelé jsou povinni využívat zařízení v souladu s jejich určením a respektovat pravidla stanovená knihovnou (Městská knihovna v Praze, 2022, s. 5).

Kombinace technických opatření, jako jsou filtry a časové limity, spolu se vzdělávacími programy zaměřenými na bezpečné a odpovědné chování na internetu je optimálním řešením. Takové přístupy umožní knihovně plnit její vzdělávací a kulturní roli, a přitom zajistit bezpečné prostředí pro všechny uživatele, zejména děti.

**Zkuste popsat zážitek z exkurze do konkrétní knihovny očima někoho jiného. Zvolte si pro tento účel personu se specifickými potřebami a zkoumejte inkluzivitu designu prostor i služeb z perspektivy této osoby.**

Specifikem této pobočky je umělecká instalace Idiom, která se nachází ve foyer knihovny. Díky popularitě na sociálních sítích se stala vyhledávaným cílem mnoha turistů, kteří navštěvují Prahu. Turisté často čekají dlouhé fronty, aby si mohli pořídit ikonickou fotografii s touto instalací. Na základě mého pozorování však pro většinu návštěvníků tímto zážitek končí. Často ani nevědí, že se nacházejí v prostorách knihovny, natož co vše knihovna nabízí. Přitom je zde k dispozici celá řada zajímavých možností, jako jsou kulturní a vzdělávací akce, přístup ke Zlatému fondu české literatury nebo klidné místo k odpočinku.

Turisty by šlo lépe informovat prostřednictvím vtipných informačních cedulí umístěných přímo v prostoru, kde čekají ve frontě, nebo prostřednictvím obsahu na sociálních sítích. Právě zde, na sociálních sítích, se turisté často poprvé o instalaci dozvídají. Aby tyto informace zaujaly, měly by v takových videích nebo příspěvcích vždy nejprve zaujmout pohledem na Idiom a následně představit knihovnu a její další možnosti.

## **Která služba knihovny vás zaujala nebo překvapila na proč?**

Podle analýzy dostupnosti základních knihoven v Praze bylo zjištěno, že 37 % bilančních územních celků Prahy (menší geografické oblasti, které jsou vymezeny na základě hustoty obyvatelstva) nemá základní knihovnu. Jen 12 % těchto celků umožňuje více než 80 % svých obyvatel mít knihovnu v pohodlné vzdálenosti do 800 metrů (Dvořáková, 2024, s. 16–17).

Městská knihovna v Praze si tuto situaci uvědomuje a pracuje s ní. Zaujal mě jejich bibliobus – pojízdná knihovna. Tato mobilní pobočka přiváží knihovnické služby do oblastí, kde nejsou stálé knihovny, a zajišťuje tak dostupnost literatury a dalších zdrojů i pro obyvatele odlehlejších částí města. Díky této flexibilitě knihovna oslovuje širší komunitu a podporuje čtenářství napříč městem. Tento přístup demonstruje, jak může moderní knihovna efektivně reagovat na potřeby komunity, překonávat geografické bariéry a zůstat dostupná.

## **Jak reflektujete akviziční politiku knihovny?**

Městská knihovna v Praze má promyšlenou akviziční politiku, která se zaměřuje na poskytování širokého spektra literatury a informačních zdrojů pro všechny věkové kategorie a zájmové skupiny. Jednou z jejích klíčových částí je Zlatý fond české literatury, který zachovává významná díla českých autorů. Tento fond má velký význam pro čtenáře, studenty i výzkumníky, kteří se zajímají o literární historii a kulturní dědictví. Unikátní součástí této nabídky je také Zlatý fond dětské literatury, který zahrnuje významné dětské knihy na základě literárních cen. Tento fond je cenným zdrojem nejen pro děti a rodiče, ale i pro odborníky, kteří sledují vývoj dětské literatury.

Kromě literatury knihovna spravuje i rozsáhlou sbírku CD a DVD nosičů. I když mohou tyto nosiče působit zastarale, stále mají praktické využití. Nabízejí přístup k hudbě, filmům či vzdělávacím materiálům lidem, kteří nemají možnost využívat moderní streamovací služby. Zároveň slouží jako archiv kulturního dědictví, zejména pokud jde o starší české filmy nebo hudební nahrávky, které nejsou digitálně dostupné. Zajímavým osvěžením hudebního oddělení je možnost si půjčit ukulele, což je určitě netradiční nabídka.

## **Jaké technologie a systémy knihovna využívá pro usnadnění přístupu k informacím a katalogizaci dokumentů a dalších služeb?**

Městská knihovna v Praze využívá řadu moderních technologií a systémů, které usnadňují přístup k informacím, zlepšují katalogizaci dokumentů a poskytují uživatelům pohodlnější služby. Jedním z klíčových systémů je knihovní systém Tritius, který slouží k efektivní správě fondů a služeb knihovny. Pro usnadnění plateb knihovna implementovala systém bezhotovostních plateb, což zjednodušuje platební proces.

RFID technologie je dalším významným prvkem, který knihovna využívá. Tato technologie umožňuje snadnější identifikaci dokumentů, zrychluje půjčování a vracení knih, chrání fond proti krádežím a usnadňuje jeho revizi. Samoobslužné kiosky s technologií RFID pak umožňují uživatelům rychlé a efektivní půjčování a vracení knih bez nutnosti asistence knihovníka.

Kromě toho Městská knihovna v Praze podporuje digitální vzdělávání prostřednictvím kurzů digitálních dovedností pro seniory, které jim pomáhají překonat bariéry v používání moderních technologií. Knihovna je zapojena do projektu Moudrá Síť, která propojuje seniory s digitálními asistenty prostřednictvím webové aplikace, kde mohou senioři zadávat své technické problémy a získat pomoc osobně nebo na dálku.

## **Jakým výzvám a příležitostem čelí knihovny v digitálním věku, jakým způsobem se snaží tyto výzvy řešit?**

Knihovny v digitálním věku čelí mnoha výzvám, ale také mají jedinečnou příležitost stát se moderními centry vzdělávání, kultury a komunitního života. Jednou z hlavních výzev je klesající zájem o tištěné knihy, protože stále více informací je dostupných online. Knihovny na to reagují investicemi do elektronických zdrojů, jako jsou e-knihy, digitální databáze a archivy, což jim umožňuje oslovit širší publikum. Díky digitalizaci se knihovny stávají nejen fyzickými místy, ale také virtuálními prostory, které zpřístupňují své služby odkudkoliv.

Zároveň je však k digitalizaci potřeba přistupovat zodpovědně. Jak uvádí Národní knihovna České republiky, „Digitalizace novodobých i historických dokumentů probíhá podle platných

standardů. Vytváření metadat je v souladu s mezinárodními standardy. Jsme stále aktivní ve výzkumných a vývojových aktivitách zaměřených na tvorbu a využití dalších nástrojů podporujících nejen zkvalitnění výsledků digitalizace, například ve formě kvality obrazu či textových výstupů, ale i samotnou práci s digitálním obsahem.“ (Národní Knihovna, 2024, s. 44). Tento přístup je zásadní, protože zajišťuje nejen uchování a zpřístupnění kulturního dědictví, ale také jeho přesnost a využitelnost. Nedostatečná kvalita digitalizace by mohla vést ke ztrátě klíčových informací a snížení hodnoty materiálů pro budoucí výzkum a vzdělávání.

Další významnou výzvou je zajištění kybernetické bezpečnosti. Veřejné sítě a zařízení knihoven mohou být zneužity, a proto knihovny zavádějí ochranné softwary, filtry a vzdělávají uživatele, jak bezpečně využívat internet. Kromě toho musí knihovny držet krok s konkurencí komerčních služeb a nabízet služby, které tyto platformy nemají.

### **Jaké kroky by knihovny mohly/měly podniknout na cestě za udržitelnějším rozvojem svého působení?**

Knihovny hrají ve společnosti důležitou roli a mohou být příkladem udržitelného fungování v oblasti ekologie, sociální odpovědnosti i ekonomické efektivity. Na cestě k udržitelnějšímu rozvoji by měly podniknout několik klíčových kroků, které nejen sníží jejich environmentální stopu, ale také posílí jejich společenský význam.

Jedním z nejdůležitějších aspektů je přijetí ekologických opatření. Knihovny mohou investovat do energeticky úsporných budov, například instalací LED osvětlení, efektivních systémů vytápění a chlazení nebo využitím obnovitelných zdrojů energie, jako jsou solární panely. Dalším krokem je snižování odpadu a důraz na recyklaci. To zahrnuje například omezení jednorázových plastů či omezení papírových propagačních materiálů. Kromě toho mohou knihovny organizovat akce, které propagují udržitelné praktiky – například workshopy zaměřené na ekologické bydlení, udržitelnou spotřebu nebo výměnné trhy s knihami.

## Zdroje

Babka, L., Bežová, M., Blažková, D., Burdová, P., Foltýn, T., Fridrichová, J., Giebisch, R., Jiroušek, V., Klimek, T., Knoll, A., Košanová, M., Košťálová, K., Kukač, P., Lichtenbergová, E., Maixnerová, L., Richter, V., Růžicková, M., Stoklasová, B., Vandasová, A., Vávrová, P., & Závíška, M. (2023). *Tvoříme knihovnu. Národní!*. Praha: Národní knihovna České republiky.

Design Helsinki. (2021). *Helsinki Central Library Oodi*. <https://design.hel.fi/en/design-stories/central-library-oodi/>

Dvořáková, N. (2024). *Prognóza obyvatel a veřejné vybavenosti v Praze 2023–2050: Kultura*. Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy. <https://iprpraha.cz/stranka/4168>

Městská knihovna v Praze. (2022). *Knihovní řád Městské knihovny v Praze*. [https://issuu.com/mestskaknihovnavpraze/docs/knihovni\\_rad\\_2023](https://issuu.com/mestskaknihovnavpraze/docs/knihovni_rad_2023)